

COLLEGO ERGO SUM -

- post festum o končani razstavi in nikoli dokončanem projektu

ALEŠ GAČNIK

- Jeseni leta 1992 je bila med 18. septembrom in 31. oktobrom v Miheličevi galeriji na Ptujju na ogled razstava Zbiram - torej sem / O fenomenu zbirateljstva in privatnih zbiralcih.¹

- Razstava je predstavljala vizualizacijo štiriletnega registratorsko-dokumentarnega in znanstveno-raziskovalnega dela ter je pomembna in inovativna predvsem iz dveh vidikov: muzejskega / muzeološkega in etnološkega / antropološkega.

- Uvod v "festival zbirateljstva" na Ptujju je predstavljal večurni otvoritveni spektakel pred razstaviščem, sestavljen iz demonstracijskih voženj lastnikov starih avtomobilov in motorjev, teatralizacije črtice Marka Twaina o zbirateljski strasti, glasbe in družabnega dogodka ob siju žarometov...²

- Ambicije projekta so bile usmerjene v uvajanje novih razmerij med privatnimi zbiralci in muzejem ter na dešifriranje stereotipa o privatnih zbiralcih kot ljudeh, ki doma 'skrivajo' najrazličnejše starine in umetnine, ki javnosti nočejo pokazati svojih zbirk, ki s prikrievanjem in zamolčevanjem podatkov, zaprtostjo zbirk ipd. otežujejo delo strokovnim institucijam in strokovnjakom. Po drugi strani pa je prisoten 'strah' zbiralcev pred muzejem kot podaljšano roko države, ki lebdi nad njihovim delom, ki zbira in podržavlja starine in umetnine ipd.³

- Z razstavo smo opozorili na fenomen zbirateljstva, privatne zbiralce in njihove zbirke ter na njihovo pomembnost pri ohranjanju in varovanju kulturne dediščine. Zavedati se moramo, da se je velik del dediščine ohranil zanamcem prav zaradi njihove zbirateljske senzibilnosti. Ker muzeji ne morejo imeti pregleda nad 'vsem', tako iz objektivnih kot subjektivnih razlogov, je sodelovanje nujno in neogibno.

- Razstava je predstavljala izjemen dosežek na področju registracije in vzpostavitve komunikacije s privatnimi zbiralci na področju občin Ptuj in Ormož.⁴ Vzpostavljena mreža med privatnimi zbiralci in Pokrajinskim muzejem Ptuj tako predstavlja osnovno infrastrukturo za sodobno etnološko, muzejsko in muzeološko delo.

- Kot izreden dosežek moramo izpostaviti organizacijsko in koordinacijsko delo, saj je na razstavi sodelovalo 47 zbirateljcev z 90 zbirkami!⁵

- Razstava je bila razdeljena na tri tematske sklope. V prvem smo predstavili fenomen zbiranja z vso njegovo množičnostjo in raznovrstnostjo. V drugem delu so bili na ogled inserti zbirk 'profesionalnih' privatnih zbiralcev s področja občin Ptuj in Ormož. V zadnjem delu pa so lahko obiskovalci dobili več informacij o projektu in razstavi preko računalnika.

- Pozornosti nismo posvečali le predmetom, temveč predvsem zbirkam in njihovim lastnikom!

- Predmeti in zbirke so nam služile predvsem zato, da smo preko njih opozorili na fenomen zbirateljstva kot na eno od najelementarnejših človekovih lastnosti!⁶

- Na razstavi smo enakovredno predstavili zbiratelje obeh spolov in najrazličnejših starosti (od osnovnošolcev do upokojeincev), različnih socialnih plasti itn.

- Zbirke, kot človekov 'intimni' sopotnik skozi prostor in čas, predstavljajo velik izziv

ne le muzealcem, temveč tudi vsem tistim, ki se ukvarjajo z razumevanjem načina življenja.

- Z razstavo smo se 'podali' v čudežni svet zbirateljstva. Poskušali smo odkriti, kdo in kakšni ljudje so zbiralci, ter preko njih prodreti tudi do vseh prikritih vzgibov in motivov, ki jih vodijo pri zbiranju.

- Del mladinskih zbirateljskih aktivnosti smo predstavili z rekonstrukcijo sobe najstnikov z zbirkami posterjev, stripov, priponk, gramofonskih plošč, cigaretnih škatlic, 'pločevink' in sprejev. Uporabljena je bila lutka, 'avtentična' sobna svetloba, popularna glasba najstnikov, vonj parfumov...

- Vsem predmetom / eksponatom na razstavi smo posvečali enako pozornost, ne glede na to, ali je šlo za obesek za ključke, vinsko etiketo ali sliko iz obdobja baroka. Senzibilnost in enakost predmetov na razstavi je temeljila na dejstvu, da je vsak predmet ali zbirka lahko enako pomembna za ohranjanje naše naravne in kulturne dediščine.

- Karkoli kdo zbira in le to poskuša ohraniti, ima svojo vrednost. Iz zgodovine muzealstva in muzeologije se lahko poučimo, da je vsaka, tudi majhna in navidez nepomembna zbirka, potencialni zametek novega muzeja!

- Z razstavo smo opozorili, da predmet etnološkega raziskovalnega dela v muzejih ni le preteklost in 'ljudska kultura', temveč tudi sedanjost s predmeti, ki nas obkrožajo.

- 'Neklasična' etnološka razstava nam je nudila vpogled v sodobno muzeološko razumevanje etnološkega predmeta, ki ni le estetizirana rariteta, temveč predvsem informacija, ki nam pomaga razumeti trenutek, v katerem živimo ali smo živeli. Tako nam lahko tudi zbirka posterjev govori o določenem načinu življenja mlajše generacije.

- V muzeološkem pogledu je bila razstava za slovensko muzejsko prakso prava novost tako v metodološkem kot metodičnem smislu. Novo za slovensko muzejsko prakso je, da to ni bila zgodovinska razstava, temveč predvsem razstava o idejah in fenomenu zbirateljstva. 'Zgodovinski moment' tako ni bil v središču pozornosti in predmet naše raziskave in razstave. Razstava ni bila le gola ilustracija insertov zbirk privatnih zbiralcev, temveč predvsem možnost, da smo preko režije muzejskih predmetov vplivali na zavest obiskovalcev in s tem med njimi spodbudili 'pozabljen' interes po zbiranju in ohranjanju naše kulturne dediščine.

- Z razstavo smo dokazali, da se da tudi z izredno majhnimi dodeljenimi sredstvi realizirati tako velik, zahteven in pomemben projekt, ki odgovarja vsem kriterijem sodobne muzejske stroke (plakati, transparenti, katalog /slovensko - angleški/, razglednice, priponke⁷ itn.). S stališča racionalizacije ni pomembno le to, da določen projekt realiziramo, pa naj stane, kolikor hoče, temveč tudi, da s čim manjšimi sredstvi naredimo čim večji efekt!

- Skoraj 50% stroškov, ki so nastali ob razstavi, smo pokrili z domišljenimi sponzorskimi vložki, ki so bili rezultat angažmaja avtorjev razstave.

- Razstava kot neke vrste socialna akcija je pritegnila veliko pozornost najširše publike, saj si jo je v dobrem mesecu dni ogledalo skoraj 5000 obiskovalcev, kar je rekordna številka za to razstavišče.⁸ Ob tem se moramo zavedati dejstva, da omenjeno razstavišče ni pomembna turistična točka, ki sama po sebi privablja obiskovalce, kot npr. Ptujski ali Blejski grad. Razstava se v tem času ni socialno

iztrošila, temveč ravno nasprotno. Število obiskovalcev je rapidno naraščalo iz dneva v dan in pričakovati je bilo, da bi se obisk iz meseca v mesec podvojil⁹. Zaradi izredno zahtevnega koordinacijskega in organizacijskega dela in velikega števila prisotnih privatnih zbiralcev razstave, kljub velikemu povpraševanju, nismo mogli podaljšati. Tudi v tej enkratnosti in neponovljivosti je velik šarm!

- Razstava je bila posvečena renesansi zbirateljstva na Slovenskem.

- V letu 1992 je bila razstava uvrščena med pet najpomembnejših muzejskih razstav v Sloveniji (Slovenski almanah '93), avtorja razstave pa sta prejela tudi Murkovo nagrado za izjemne dosežke (izvirno predstavljeno razstavo) na področju etnologije za leto 1992!

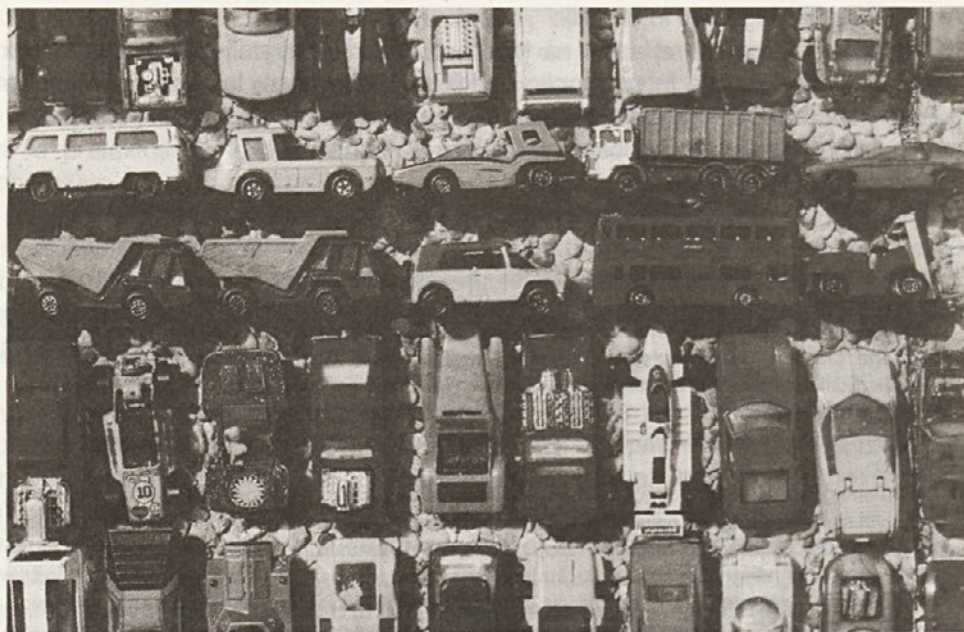
- Z razstavo smo želeli spodbuditi paralelne raziskave, razstave in projekte¹⁰, tako na nacionalnem kot mednarodnem nivoju. Izredno zanimanje za razstavo je bilo med vrhunskimi muzealci na Hrvaškem, Madžarskem, v Grčiji, Češki republiki, Švici, Nizozemski, Franciji, Belgiji, Angliji¹¹, Kanadi (Quebec), Združenih državah Amerike, Indiji, Argentini in Braziliji.

- Razstava Zbiram - torej sem, na kateri smo zbrali zbiratelje, je le uvertura v sistemsko raziskovanje in promocijo dediščine v privatnem lastništvu. Fenomen zbirateljstva je proces, ki traja in ki se ne da enkrat za vselej definirati, zato lahko naznamimo: "Razstava je končana, projekt se nadaljuje!"¹²

Opombe:

1. Osnovni tehnični podatki o razstavi: avtorja besedila (Aleš Gačnik, Stanka Gačnik), prevod v angleščino (Klementina Jurančič), oblikovanje kataloga in plakata (Boris Miočinović, Aleš Gačnik), fotografije (Aleš Gačnik, Fototeka PM Ptuj), računalniška obdelava teksta (Vlado Topolovec), tisk kataloga (Jordan Tisk), muzeološki scenarij razstave (Aleš Gačnik), postavitve razstave (Aleš Gačnik, Stanka Gačnik), grafična podoba razstave (Miran Krivec), grafit (Viktor Rebernak), glasbena oprema (Dejan Štampar, Aleš Gačnik), vodja tehničnih del (Drago Šmigoc), luč (Rajko Žiher), recenzent razstave (dr. Tomislav Šola), koordinacija projekta (Stanka Gačnik), režija projekta (Aleš Gačnik).
2. Slavnostni govornik je bil publicist Jaša L. Zlobec, katerega nekonvencionalni nagovor je izhajal iz njegovih različnih empiričnih subjektivnih izkušenj z muzeji, tako iz njegove mladosti kot iz obdobja, ko je v muzej peljal svoje otroke. V svojem nastopu je aktualiziral fenomen zbirateljstva tudi v aktualno politični dimenziji. Ob zaključku je presenetljivo ugotovil, da je tudi sam zbiratelj, čeprav se sprva tega ni zavedal. Hrani namreč vsa grozilna in podobna pisma, naslovljena na njegov naslov.
3. Tako po svetu kot tudi pri nas so tovrstne raziskave in razstave prava redkost, zato je bilo zanimanje za omenjeni projekt že pred njegovo realizacijo.
4. V leto 1988 segajo začetki sistematičnega dokumentiranja in raziskovanja t.i. premične kulturne dediščine izven muzeja (PM Ptuj), ki je v privatnem, cerkvenem, družbenem oz. državnem lastništvu na področju občin Ptuj in Ormož. V ta namen imamo v muzeju zaposlenega profesionalca - registratorja (in raziskovalca) za premično kulturno dediščino izven muzeja. Izredno zahtevno delo je opravljala in ga deloma še opravlja Stanka Gačnik, ki je najzaslužnejša za do sedaj vzpostavljeno mrežo med privatnimi zbiralci in muzejem.
5. V primerjavi z institucijami, kjer so pravila igre v medsebojni poslovni komunikaciji jasna, pa tega ne moremo trditi za sodelovanje s privatnimi zbiralci. Pomembno ali nemara celo odločilno vlogo pri teh komunikacijah odigrava tako subjektivni moment kot tudi mikavnost in možnost identifikacije 'vpletenih' v globalno idejo projekta.
6. Več o tem v: Aleš Gačnik, Stanka Gačnik, Zbiram - torej sem / O fenomenu zbirateljstva in privatnih zbiralcih, katalog ob razstavi, Pokrajinski muzej Ptuj, 1992, str.41-61.
7. V samozaložbi sva avtorja razstave izdala tri različne razglednice na temo zbiranje ter šest različnih priponk s sloganom razstave (Zbiram - torej sem).

8. V Miheličevi galeriji se giblje število obiskovalcev na razstavo v enakem časovnem obdobju med 400 in 700.
9. Ilustrativno je bilo pripovedovanje učiteljic, da je bila šolska ura prekinita za ogled razstave in da se je prvič dogodilo, da so učence morale 'preganjati' iz razstavišča.
10. S tovrstnimi projekti lahko pridemo do še kako pomembnih podatkov o zgodovini človeštva, etnologije, antropologije, zbirateljstva, muzealstva itn.
11. Na podlagi mednarodne korespondence je razberljivo, da postajajo tovrstne razstave v muzejih in galerijah Anglije zelo iskane in popularne.
12. Kot že rečeno, ideja projekta ni zamrla z zaprtjem razstave. Nasprotno! Naše ambicije so usmerjene v nadaljnje načrtno raziskovanje in promocijo dediščine v privatnem lastništvu, bodisi v obliki občasnih razstav kot tudi stalnih postavitev. V mesecu aprilu 1993 je bila v prostorih Turistično informativnega centra na Ptujju odprta stalna razstava arheoloških površinskih najdb zbiratelja Ivana Brača s Ptujja, ki je sodeloval na naši razstavi...

Vsaka zbirka je potencialni zameetek novega muzeja; foto-razglednica (A. Gačnik)